

El porc

(ALDC, VI, 1404. El porc)

L'enunciat designa un “mamífer artiodàtil domèstic, probablement derivat del senglar, de cos gros, pell dura i coberta de cerres fortes, musell llarg i mòbil, orelles sovint caigudes, potes curtes i cua curta i prima” (DIEC). El nom tradicional, *porc*, deriva del llat. PŌRCUS, que es va imposar sobre el sinònim SUS (mantingut en el sard *sue*), perquè aquell posseïa una declinació regular; var. *polc* 85 pel lambdacisme que practica l'alg. (com *jalmana* < *germana*). També té arrels històriques *bacó* (s. XI), d'origen incert, que inicialment significava ‘cansalada del porc’ i després ‘porc’; per a uns prové del germ. occ. BAK ‘dors, espatlla; carn de porc’ (FEW, DCVB); per a d'altres, podria derivar de *BAKKON ‘porc’, preromà i pregermànic (DECat); l'evolució semàntica del cat. abonaria la primera interpretació. Els altres significants són de procedència externa. *Tocino* (s. XVII) (var. *to[θ]ino* 108), usat amb el valor de ‘cansalada; carn de porc’ i també de ‘porc’ (sentit aquest desconegut en castellà), podria ser resultat d'una expansió des de l'arag., però també podria explicar-se com una evolució metonímica del cast. a partir de ‘cansalada, carn de porc’ afavorida per la idea d'evitar el mot *porc* connotat negativament; el vocable castellanoaragonès (cf. port. *toucinho*) deriva de *TŪCCĪNUM (LARDUM), der. de TŪCCA ‘suc mantegós’.

Cerdo (var. *[θ]erdo* 138) és un manlleu al cast., on es documenta des del s. XVIII

i que prové de l'expressió *ganado de cerda* (literalment ‘de cerres’ < CĪRRA ‘vell, floc de

pèls’), un eufemisme per a evitar sinònims com *marrano* o *cochino*, de registre molt baix. *Gorrino* és un altre manlleu al cast., atestat des del s. XVIII, der. de *guarro*, procedent de l'arrel onomatopèica GUARR-, GORR-, imitadora del gruny del porc. *Cotxino* 183, 190 és tributari del cast. *cochino* (s. XIV), originat sobre la interjecció ¡*coch!* per a cridar el porc (veg. la var. *cotxo* 53; Labèrnia, 1839); *xinon* 100 en podria ser un der. en virtut d'una deglutinació. *Marrano* 183, 188, 190 és igualment de factura castellana, i el seu probable origen és l'ar. MAHRAM ‘cosa prohibida’, al·lusiu a la interdicció de menjar porc prescrita per les religions dels musulmans i dels jueus. *Llilon* 87, 94 és una var. de *lleton*, der. de *llet* (< llat. vg. LACTE) amb el suf. dim. -on, d'estructura aragonesa (el DCVB proposa un llat. *LACTŌNE), i designaria, en principi, el porc petit, que encara mama (veg. mapa 869). L'alg. *manari* 85 és un manlleu al logudorès i campidanès *mannale* ‘porc camper’ (< MANUALE).

Si ens fixem en la distribució lèxica, el vocable tradicional, *porc*, ocupa l'alg., el bal. i gran part del cat. principatí, amb una certa presència en val., a voltes amb convivència amb un sinònim interferit (*cerdo*); l'altre element tradicional, *bacó*, perviu en val. sept. i tort. sovint amb convivència amb un mot extern; dels altres noms atribuïts a interferència, *cerdo* i *tocino* són els d'àrea més àmplia: *tocino*, que ocupa sobretot la part sud i oest del cat. nord-occ., podria deure la seva extensió al contacte amb l'arag.; *cerdo* s'estén pel val. (amb supervivents del genuí *porc*), mentre que els altres (*gorrino*, *cotxino*, *marrano*, *llilon*) ocupen àrees contigües a l'àrea castellanoaragonesa: la seva difusió és deguda a un impuls eufemístic per les connotacions que aquells mots tenien.

Són mots normatius *porc* i *bacó*, des del DOrt, 1917.

